

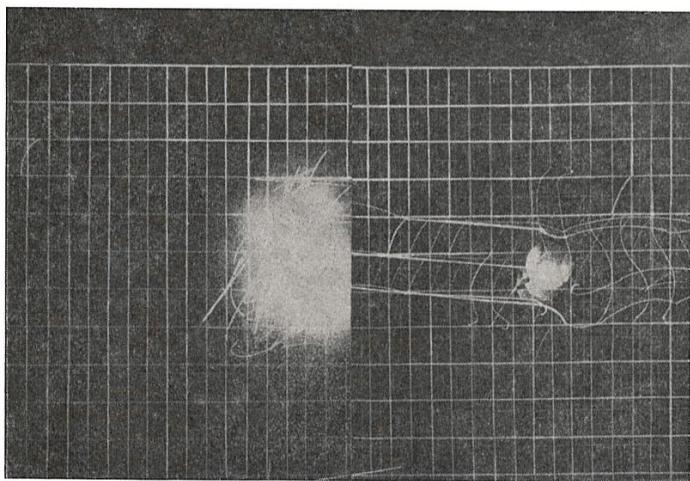
Dublje u hlad vuče miris zove.
Lica nanosi vjetar u dno okana.
Usjeca se u mene ilovača.
Duboki put. Visoke strane ležaja.

Grom me razdvojio. Jedini oslonac.
Krv se sabija u tvrdnu potplatu.
Mohovo. Ime obrasio mahovinom.
Brijeg se strmo ruši za mnom.

MIJENJAJU ZASTORE

Rijeka tamni od pljuska.
Strijeljaju sjaj.
Cesta rasplakuje tvrdočom bijes kiše.
Rijeka i cesta sive jednako.
Uđovjeno putovanje.

Ni krošnja nije rastresita.
Ulazi se nisko. Kao u šipiju.
Svjetlost probija svod.
Ili se cijedi niz bokove.
Nema drame.
Samo kiša i sunce mijenjaju zastore.

OPATOVAC

Zavlači se put u žutu ilovaču.
Gušter raspladuje krv. Navika smrti.
Dugo se propada u tijelo.

Na gornjem svijetu svjetlost i klas.
Zraka se smrvi među dlanovima i raspe.
Dakle, postoji.

ŠARENGRAD

U opuštenom zagrljaju rijeke.
Zid se slijede za ramanom.
Crkvena kupa pod dlanom. Brijeg.
Presjećeno zvono bijelog zabata.

Kula spečena u miris krušne peći.
Davno pojeden kruh na najvišem brijegu.
Polažeš ruku niz Dunav.
Po vrhu tornja. Stablu oko pojasa.

Umjesto lijehe za kućom pitomi vir.
Ni dva koraka na istoj razini.
Prozor se nisko otvara u tabane.
Zakoračiš na ocvali crijev krova.

STABLO, LIPANJ

Krošnja drži nebo.
Potonulo je more, ali brod ne odustaje
od zelene plovidbe.

Korijen drži zemlju.
Uzdizhe plijen u lipanj kandža velikog jastreba.

Sunce kruži oko stabla.

priča polja

predavanje

branko letić

Završilo se vrijeme gospode i počelo vrijeme drugova.

Drug Staniša Mudrinić, najučevniji čovjek u našem kraju, partijac, po naređenju sreskog komiteta, dragoljubno pristao da u našim selima, počev od svoga sela Lipova, drži predavanja o štetnosti alkohola.

Početak vremena drugova, kao i svi počeci, bio je vrlo težak. A kad je čovjeku teško, on, to svi znamo, nešto više piće. I, popivši više, često učini kakvku nepodopštiju.

Jedan drug je, pijan, zaboravio da je partijac, i, kad se Simi Mariću otetilo tele s dvije glave, tri puta se prekrstio. Drugi drug je, idući orakijan iz ženina roda, ojač bezobrazne pjesme, što, dabome, ne priliči jednom partijcu. Treći drug je, zbog flaše, bureta i rakijske gume, zaboravio na sve dužnosti u seljačkoj radnoj zadruzi. Dođe li koji drug da ga kritikuje zbog toga, ospeta ga šakama. Ne gleda ko si, ne gleda gdje će, samo mlavi. Četvrti drug, Leko Dolinar, čovjek dobar ko pačija dušu, nalokao se kukuruzovače, pao u nekaku vilenštinu i zaklao rođenog konja. Mislim da vam ne treba pričati šta su tada značili konji.

Drug Staniša Mudrinić bio je posebnik učem-usvačem. U prijeratne zemane, kad su u našem kraju svi tako krovućili nepismeni, on imao četiri osnovne. Nije se nikad družio s ovim našim blentonjama i slijeponjama, nego s pametnim i učevnim da bi šta pametno čuo i naučio.

Družec se sa sveštenim licima naše crkve, posveštenio.

Citao kod goveda, s dana na dan, crkvene knjige. Pričao po sjelima i prelima o strašnom sudu, kako su mučili Isusa Hrista, o svećima.

Družec se s učiteljem Nikolom, pomnikoljom.

Uzimao od njega učevnjačke knjige i novine. Dobavio preko njega nekolike knjige medicinulje, knjigu o kalemljenju, i stogodnjak. Razboli se kome član familije, krmče, goveče, eto ga k njemu. Treba li ko da mu se ukalemi jabuka, kruška, ruš, eto ga k njemu. Pričao i ljudima kakva će koja godina biti, prema stogodnjaku, citao im iz novina o raznim događajima u svijetu.

Družec se s inženjerom Markom, poinženjeriom.

Od Marka, inženjera-tehnologa iz naše varoši, naučio kako se pravi pivo. Kilogram šećera, kilogram prženog ječma, deset deka kvasa, šaka hmelja — i pedeset flaša piva. Šimo Garača, čovjek-svetac, popio kod Staniše na slavi deset flaša piva, i, za povratka kući, mokrio pred ženom Ljubana Kojića, bezobrazno pokazujući onu stvar. Omrzao, potom, pivo za cio život. »Kako je«, kaže, »počelo to bezobrazno piće, koje goni čovjeka na česta otkopčavanja šlica, svijet udario u bezobrazluk!«

Družec se s nekakvim rođakom po materinoj strani, subatom, posubotio.

A subotari su, ne znam da li to znate, protiv pića, pušenja, uzimanja oružja. Predicijo u svakoj zgodnoj prilici o štetnosti ovih stvari. Početkom rata se, videći prva jata gavranova nad prvim pokoljštima, manuo subotarsku, poprihvatio se oružja i rakijske kuražnice.

Družec se, kroz rat, s našim partijcima, zapartijašio se, postao drug. Sviđalo mu se što partijci ne gledaju kakve je ko vjere i pasmine, što se bore za pravdu i slobodu.

Družec se vazda s učevnima, stekao veliku učevinu koja je, priznate, najveće bogatstvo. Koristeći nju pri radu, brzo se Bogu fala, obogatio. Vjekovno trnje po uzbrdištu iznad svoje kuće, puno svraka i vrana, prosjekao, u bijele trnove ukalemio kruške, u crne šljive. Svu svoju ležecu zemlju (one silne bujade po iznadkušnom brdu, sa zečjim ljubavištima) učinio pšeničarkom i kukuruzarkom kakve nije. Baru zukvaru niže kuće, leglo žaba i komaraca, pretvorio u baru s koje kosi tri trave godišnje. Ambarska oka mu puncata dukat-kukuruza i pšenice sitnozrnke. U oborima debelo-masni krmci, kao valjovi. U štalama krave nabreklih vimena, gojastija od gojastije. U toru vunaste i lojaste ovčure. Na tavanu šunka do šunke, kulen do kulena. Dok su drugi živjeli o luku i vodi, njemu za svaki obrok bilo i mesnatog, i tjestastog, i mlječnog. Dok su drugi pješačili u varoš na sajam, on se vozio na kolima s gumentočkovima, gospodski opuckujući kandžijom iznad svojih divotnih konja. U varoši, po crkvenim zborovima, ljudi ga čaščavaju, pozivaju kućama svojim da čuju koju pametnu. Između srktaja iz fildžana, povlače se dimovi, egleniše se. Nikad ispod onih njegovih finih brkova ne podje rđav savjet. Taj čovjek, pričalo se, još samo ne zna kako dijete da dođe na svijet bez žene.

Ovac druga Staniša je bio, što se veli, pošten od glave do pete. Drug Staniša je bio pošten od pasa ugore, a od pasa udolje, boga mi, nije. Tješio u ratu obudovjeli lipovacke jado-snaše. Ali ga sredila ova druga žena. Bećarila po svome selu Dangubi, mnogima ostala u najsladem spomenu, i natrčala na sreću. Drug Staniša se zaljubio u nju na smrt. Ko da odoli onolikoj ljepoti! Toliko lijepa da joj i plać prištane. Samo, kao i sve bećarke, ljenja. Ma ti lončići vode joj moraš donijeti. Sobe nikad objeljene. Kreveti nikad namješteni. A devet jezika. Ona od druga Staniša zna bolje i popovati, i prorokovati, i liječiti, i političiti. Za svakoga ti je drug Staniša sveznalac, samo je za nju neznalac. A zna se samo gizdati. Kad lice narui novogodišnjim nakićaj-paprom, kad obuće bluzu plavku i suknju crnulju, nema muškarca koji ne želi da se drugu Staniši desi odlazak u zatvor, bolnicu, u smrt. »Jest ženče, dadu joj dadiju! Ko da su je vile dojile!«, gorio drug Arum Stojnić, član mjesnog narodnog odbora. Drug Staniša joj se u svemu priznao zarad bračne slike. Izvikan ženskićem, drug Staniša je izgubio ranije poštovanje. Žnao je da drugovi seljaci, ženotlačitelji, neće ni saslušati njegovo predavanje, kamoli poslušati.

Osim toga, drug Staniša se, kako nastade ova godina ko-je-ko-vska, godina razjasnice, mašao u popričnoj nemilosti. Ta nemilost je učinila da podublje upozna naše ljudi. Naši ljudi se uvijaju oko učevna, mašukajući repovima, ukoliko mu ništa ne mogu i ukoliko im je na korist. Ako se, u neko rđavo vrijeme, domaćaju vlasti, učevni ljudi su im glavna meta. Svako se voli dokazati na boljem. A, zna se, više vrijedi šaka vlasti, nego puna punijana vreća učevine. Mnogi učevniji ljudi iz našeg kraja, bojeći se rđava vremena, posklanjali su se u bliže i dalje gradove. Drug Staniša, koji je uživao da popuje, prorokuje, političi, liječi, ostao, jer ga u gradu, punom svakavkih učevnjaka, niko ne bi slušao. I, u ovoj godini ko-je-ko-vskoj, kad mnogi odoše s rukama na ledima niz naše zlopute, naša zapolja, svi koji su oko druga Staniša mašukali repovima, sad se uskurjačili, hoće živa da ga pojedu.

Najgori je među njima spomenuti drug Arum. Taj hvata i najsigurniji Stanišin izust, prokontava ima li u tome izustu šta političko, hoće druga Stanišu da raslobodi i udalji od kuće i žene. Nije se čovo u ratu istakao ubijanjem neprijatelja, jer je mogao biti ubijen, ter sad hoće da se istakne kad je siguran za vlastiti život. Ljenonja bez igdje išta, neborac, hoće preko Stanišinih težačkih leđa da se, kao svi neradnici i kuvavice, domča još veće vlasti. Šaljaka se s drugom Stanišom, smješkajući se onim svojim ružnim, mlječastim osmijehom — izmudruje ga. Prenio u komitet da kod druga Staniše boravi rođak subotaruk. Da njih dvojica po Stanišinu zaseoku šire subotaruk. Dočuvši za ovo, drug Staniša je na sljedeće Arumovo: »Zdravo družel!«, odvratio: »Nijesam ja tvoj drug!« »Danas smo svi drugovi!« »Ja da sam se družio s takvima, nikad ništa ne bi imao u kući i oko kućel!« »Ti si, izgleda, protiv ovog današnjeg društva drugova!« »To si već rekao u komitetu, nemoj ponavljati!« »Nijesam još rekao sve!« »Idi reci, nemoj me zaštentavati u poslu!« Otišao i dostavio u komitet da je drug Staniša zapadnjak. Ali niko druga Stanišu nije dirao, jer nije, poput ostale seljačije, sakrivač žito, mast, vunu i druge državne traženice. Sve državne tražbine primjerno ispunjavao.

Onda se drug Arum priperio Udbi. Noćima i danovima s njome hoda. Tako, u ponoćje, stigli pred kuću Đukana Jarića. U tim momentima, dok je Đukan obavljao sa ženom onu rabotu, proturio glavu kroz otvoren prozor: »Jesi li za Staljinu?« Đukan sa žene: »Šta gledaš, da mu Staljin mater!« Udbaši zapisali da nije, zbog čega se drug Arum silno grizao. Mili Đikanoviću, koji je te noći bio u mlinu, poručio da dode u opštinu dati odgovor. »Za ovo svog života, pričao Mile na polasku, ja sam uvijek bio za onog čija slika visi po državnim zidovima, i nijesam loše prolazio!« Kako se drug Arum tek grizao kad se Mile, gledajući po opštinskim zidovima, zadržao na četvrtastoj bjelini koju je poklapala Staljinova slikurina, i rekao: »Dobro je što ste ovog psa uklonili!« Drugu Staniši je drug Nikola, onaj učitelj od kojeg je nekad uzimao knjige, komitetski sekretar, dok su pregrštima pili vodu s Mudrinica vrela, priopšto kako da odgovori drugu Arumu i Udbi. Drug Arum ga zatekao kako stenjava puže uz jabuku da bi je otresao za jabukovacu. Mjesto da mu pomogne popeti se, uzeo ga za opanak, svukao: »Za koga si?!« »Za naše, brate! Kad sam za njih bio u onom ratnom zlu, biću i sadal!« Ljut što drug Staniša nije pogrešno odgovorio, pa da se slasti njegovom ženom ispod sebe, rekao: »Doći ćemo da provjerimo neke stvari kod tebe!«

Videći kako svakog dana poneko ode iz Lipova s rukama na ledima, drug Staniša se uplašio da će nagrajsati zbog subotarsluka kojem se vratio, odmah po svršetku rata. Hoće li mu, partijcu, doći glave subotarske priče protiv pušenja, pića, uzimanja oružja! I partija je, mišljaše, protiv pušenja i pića, protiv rata. Ali, opet ga uhvatila nekakva prepast. Svake noći se, po rijećima svoje žene, trza u snu, kao da strašila sanja. Sanjao prije nekoliko dana da istresa zemlju iz opaska na svojoj avlji. Pogledao: niz njegovo iznadkućno brdo, putem između grmova, lamataju dva kožna kaputa, plašeći grmske ptice koje se prhorno dižu nebu. Sagne se da sazuje drugi opanak i vidi, između krakova svojih, da mu za ledima stoji nekakav širok i mastan čovjek. Taj čovjek prvo zasukao brkove. Zatim rukave. Pa uzeo batinu sa zemlje. Gladi je, ispitujući joj vitkost. Utom ga, po sagnutoj glavi, slijeva, klepnu kaput kožonja-nedoderac. Sdesna ga klepnu drugi kaput. Zgrabiše ga za mišice. Pade batina po ledima. Pade druga batina po glavi. On se poče otimati. Istrže se jednom

kožonji koji ga, zatim, žviknu zgrčenom šačetinom, kao kamenom, posred obraza, odnes kožu, otvor krv, ponovo ga ščepa. Zaplijuštaše batine. Stanišina žena, stoeći na kućnom pragu, poče sklapati i rasklapati ruke: »Nemoj ga, Arume, po Bogu brate, nije kriv!« Sram ga da pred ženom, kojoj je nebroj puta pričao svoja ratna junaštva, ispadne kulkavica. Pribira poslednju snagu, čini ramenima naprijed-nazad u krupnim zamásima da se otme, i budi se. I tako, svake noći se s nekim rve, guša.

Drug Staniša je dragoljubno pristao držati predavanja o štetnosti alkohola (rakije), zbog druga Nikole koji ga dva puta spasio od Aruma i njegove stranke. Inače, prije bi, kako se na dva-tri mjesta izrazio, pristao pse štrojiti, jer zna da naši ljudi drže najvećom budalom svakog ko misli da je rakija štetna. Za njih je rakija odvujek bila i biće nešto najljepše i najkorisnije. Posjeće se — krv zaustavljaš, ranu liječiš rakijom-isčeljenicom. Uje te ko za srce, pritisnu te morine, piše rakiju zaboravku. Za svadbu, za rodaj djeteta, za kućni napredak — vesel-rakija. Za smrt od boga, davola, čovjeka — ukopna rakija. O metanju kakovog temelja — rakija sretno-delaka. O završenoj pogodbi, nakon kloparanja dlanova i poslednjeg uzmaha — rakija likova. Neće jelo — rakija-apetituša. (Zahvaljujući toj rakiji Stanišina konopljasta sestra Nevena ovakva u obrazima. Njezina stvar što se propila.) Neće riječ — rakija-razgovorka. Pri ovoj rakiji krv se razbudi, jezik rasklopiti. Ima li šta ljepše na svijetu od rakijskih priča, u jesen, kod kotla. Podgrijan rakijom, bolje radi u polju, bolje svjedoči na sudu, bolje prosiš curu, za sve si pametniji. Kad popiješ prvu rakiju, ona te (bijesna kuja iz hrastova panja) počne da ujeda po trbuhi. Zato popiješ drugu da se kolje s njom, da bi trbuhi mirovao. Treća je da ih mri. Črtvarta da zaboraviš šta se događa. Peta da zaboraviš na sve što te grize i tuče. Sesta da pjesmu zapjevaš. Ne treba da vam pričam što se sve može napraviti od šljiva, krušaka, jabuka — svakavka slatka i svakavke sutlijje pod nebom — ali oni od njih prave samo rakiju. Sve što iz zemlje niče pretvorili bi u rakiju, da mogu. Rakija je, po njima, u svim muškim pićima na svijetu: u pivu, viniu, vijnjaku, konjaku, rumu. Ko ne piće rakiju, nije muško, ne zna ljudovati, nije ni za što. Njegove subotarske priče protiv rakije nikad nisu saisali.

goran simić

škola

Pred vratima strest će kosmičku prašinu sa svojih zemaljskih nogu, kao što običaj nalaže: Poljubiti kaktusov cvijet, zatim prag.
Za njim će se sklopiti vrata rezora i tad će vidjet oca sličnog lancu kako sa zlatnom ribicom u slomljenoj ruci jeca.

O bože, tad treba biti dijamantski ram za ogledalo, bočica arsenja za ljubavnu žed.

To su trenuci kad tijelo biva stakleno postolje za muzejski nož, bešika sačinjena od kasapskog panja. To je tren kad se sa vrha glijotine otkine sjećivo — i stane.
Potom opet rika sljepačkog štapa, opet jelovnik gladi.

Kako presjeći dalekovod krvi i biti?
Da, biti misao stavljena pod presu!
Ali čemu? Jednom će pod noktima zasjati polenov prah — Taj strašni fabrički žig na klaničkom mesu.

Dok bude listao zlatnu knjigu smrtnovica iz katakombi će dopirati mirisi proljetne kuhinje i on će znati: »Samo duše mrtvih su plemenite...«
I moliće se ne znajuć kome, i slaviće ne znajuć šta
jezikom muzičke škrinje.
Pri tom, kroz vučije ždrijelo
čuće lepet krila odbjeglih s andeoskih ramena,

(...)

potom kliktaj korica otrgnutih s knjiga
kad jurnu u zrak.
Stotine perjanih slova lebdjeće,
bjdeće nad njim.
»Klinička smrt... klinička smrt... — doprijet će iz zemlje
»Klinička smrt« — ponoviće
»Klinička smrt« — ta strašna dijagnoza!

Drug Staniša Mudrinić se zabrinuto obratio svojoj ženi.

»Eto, ženo, zadužiše me drugovi da držim predavanja o štetnosti alkohola! Prvo predavanje ču održati u našem selu. Nijesam mogao odbiti zbog druga Nikole. A nešto me strah od ovog prvog predavanja. Bojam se mogu reći što ne treba, pa zglajzati. Danas se za jednu pogrešnu riječ može otici i na dvije godine u zatvor!«

»Ajde, što si se prepao! Na sjelima i prelima si vavjek bio glavni divanđija! Niko od tebe da dobije riječ! Divanićeš, braće, tim istim ljudima, šta ima da se bojiš!«

»Ne možeš ti tu, ženo moja, divaniti ko na sjelima i prelima. Na sjelima i prelima se priča izrazno, svakako. A ovdje treba divaniti učevno. Ja, na priliku, počnem pod prelsci, a tu se dogodi neki drug iz komiteta. Ne bi me sedam bogova spasilo od buture! Da i ne bude niko iz komiteta, biće drug Arum da ulovi neki moj pogrešan izust. Zato se, ženo moja, moraju za tu priliku naći probranije i učevnije riječi. Treba se tu malo i pokazati.«

»Zašto ti služe one knjige medicinulje?! Nauči iz neke od njih o tome alkoholu, popij nekoliko čaša one naše prepeke da rastjeraš strah, i sve će biti u redu!«

»Lijepo je to, ženo moja, uvjek si me lijepo sjetovala, ali, mislim, ne bi bilo rđavo da nas dvoje, kad ja sve o alkoholu naučim, odemo u našu šumu izvršiti probu. Ja ču se popeti na panj i predavati, a ti ćeš slušati pazeći da ne rekнем što ne treba.«

Žena pristala.

I, uoči predavanja, otisli u svoju šumu za brdom.

Drug Staniša se popeo na bukov panj, nije još ni počeo, a žena:

»Šta si zinuo u klekovaču! Oni su tu pred tobom!«

»Gdje pred mnom?!«

»Bukve su drugarice, a drugovi hrastovi!«

»Dobro! Drugarice bukve, pridite bliže! A vi, drugovi hrastovi, stanite ozada!«

I poče, upotrebljavajući najučvniye riječi iz knjiga medicinulje.

»Tako, Staniš! Samo tako, i nikog se ne boj!, zavikala žena.

Drug Stojan Karanović, član mjesnog narodnog odbora, koji tog dana bješe u lovu, zatrebio se u njihovoj blizini, sve video, čuo. Ovaj čovjek, mišljaše drug Stojan, ne zna šta govoriti. Nekakve riječi koje izgovaraju ludaci. Znao sam, boga mi, da će mu one knjige ispititi pamet, i da će ga ova beštija skroz ispametiti. I rashaberio ovo po Lipovu.

Pred polazak na predavanje drug Staniša popio politru prepeke. Polazeći, gleda oproštajno po svojoj avlji. Pas se mrcinasto proteže kraj plota, glasno zjevajući i zalajkući. Ni na kraj mu pameti da podje s njim. Naslutio, vjerovatno, zlo. Ide u pašinice da se oprosti sa ženom koja je, zorom, otjerala goveda na pašu. Svid listovno, travno, plavo. Čovjek se uvijek dogodi da mora iz nekog mjestu kad mu je najljepše. Njegov Rumonja, baćina tuponosa, sit, njuška krave obo repova. Njušne jednu, podigne glavu prema suncu, nakesi se, pokazujući travno-zelene zube. Drugu Staniši u pameti lipovački bakoviti momci, ljudi-bakone, koji jedva čekaju da mu se šta dogodi da bi otpasivali kajšiće i otkopčavali šliceve nad njegovom ženom kojom nije ljepote u svem Lipovu i komijskim selima. Kod nje, izležarke, lako povaljive, otice mu čas-očas što je stekao. Znajući to, naučio iz medicinulje sve naizust o alkoholu. Jednu jeditu svoju riječu neće izustiti. Ne daj ti, dragi bože, da sad, kad mu je najljepše, zglazja. Pri oprostu sa ženom u očimu mu se zavrtele suze. Naglo se okrenuo da ih žena ne vidi, i odrbrza.

Mjesto za održavanje predavanja bijaše školski šljivar.

Drugovi seljaci pomislili da će to biti predavanje socijalne robe, putera, masti, te masimice došli. Sjede po šljivovim hladovima naokup i osamljeno. U jednoj grupi članovi mjesnog narodnog odbora i prosvetni radnici razgovaraju s drugom Nikolom.

Drug Staniša je, držeći predavanje, govorio nekakvim stranjskim riječima. Alkohol je, govoraše, štetan zato jer napada centralni nervni sistem, dehidriše protoplazmu, uzrokuje rubefacijento dejstvo, izaziva inhibiciju viših mentalnih procesa, diplipi i ataksiju, oslabljuje seksualnu funkciju.

Drugovi seljaci se malo plahnuli tih nerazumljivih riječi. U njima je, zasigurno, neka nova opasnost. »Braco moja, šta će ovo opet biti?!, čulo se medju njima.

Da se umili drugu Nikoli, drug Arum se, po završenom predavanju, podigao i obratio kritički drugovima seljacima.

»Što se, drugovi, trujete tim nesretnim alkoholom! Vidite li, bog vam pomoći, šta on sve napada! Centralni sistem! Metalne proceste! Keksalnu fulkciju! Što vam je potrebno, braćo moja, piti to zlo kod onako naše lijepe šljivovice?!!«

Ovo izazva grdan smijeh oko druga Nikole.

»Šta drugo pijemo, osim šljivovice?!, rekoše drugovi seljaci, ljuti što su pozvani na predavanje, a ništa nisu dobili. I poustaže u razlaz.

Drug Staniša i drug Arum pristupiše drugu Nikoli.

»Kako može«, mišljaše drug Nikola, »biti subotarom čovjek iz kojeg tuče rakijav zadah?«

Znači, druga Stanišu je spasila ona politra prepeke.

I zato, fala Bogu, neće nikad više jedite rječce reći protiv alkohola. Neće se to ni tražiti od njega, jer ne ide da govoriti protiv alkohola čovjek koji piše.

priča polja

razglednice iz italije

jan labat

Kad god bi se sećao detinjstva, uvek je mislio na dedinu kuću s razgranatom, rasčvetalom jabukom u dvorištu, s prostranim doksatom obraslim bršljanom, na kojem su sedeli nedeljom popodne. Mislio je i na ugodnu sobu s velikom seljačkom fururom, koju bi bačka svakog proleća ukrasila plavim *ornamentima*. A na Božić, kad bi furuna zračila prijatnu toplost u srce bilo spokojo i tih, deda bi otvorio drvenu škrinju koja je stajala kraj prozora, na kilupi. U njoj su bili Kancionál i Pasional, Kaledar i Sveti pismo, i stari otrcani budelar iz kojeg su oni, deca, dobijali po koji groš kad su odlazili. Iz tog crvotičnog skrovišta, koje se odavno raspalo, deda bi izvadio mali, požuteo paket zavijen u stare novine i, dok ga je odmotavao, nešto bi mu zablistalo u očima. A oni su stajali i čekali kao na nekom obredu, dok su im se u nespretnim dečjim rukama gomilate primamljive, čudesne slike... Tada bi te sklonjene razglednice počeće kliziti kroz prste i vući se po podu kao duge, nezadržive tračnice. Bilo je to prvo putovanje njegove mašte u svet.

I dok je vozio uskim, zapletenim ulicama u Torre Annunziata, sećao se tih očaravajućih fotografija, jer deda je tri godine bio u italijanskom zarobljeništvu, prešao, što peške što u konjiskim vagonima, put od Piave do Brindizija, a razglednice, koje je otuđa doneo, prikazivale su Vezuv. Mislio je na užas izazvan slikom vatre na crnom nebnu, koja je obeležavala celo njegovo detinjstvo. Mislio je na široko plavo more, na molove i lađe, i ribarske čamce, i duge makarone u krčmicama napuljskog prištaništa. Zatim je posmatrao avetijski crne padine sad već uspavanog vulkana, prašnjavu lavu i voćnjake s grozdovima crno-plavog grožđa. I mislio je na dedu i njegove reči: *Tamo rastu zlatne pomorandise, a žene imaju zvonke glasove i pevaju i igraju do iznemoglosti. A kapetan, kojem su me dodelili, imao je petogodišnju kćerčicu koja me je stalno zvala: Giovani, Giovani, vieni... vieni... Giovani.* I on je kod kuće ostavio malu devojčicu, a kad se posle šestogodišnjeg ratovanja vraćao, susedi su mu govorili: *evo, dolazi ti kćerka, samo se osvrtao i začuđeno gledao levo-desno, i i uopšte nije obraćao pažnju na mladu devojku koja mu je, s preslicom u ruci, dolazila u susret.*

»Cordiali saluti, Giovani — deda«, šaputao je dok je s kafom pio nostalgiju i pisao razglednice kući. »Mnogo pozdrava... I nek ti je laka rodna gruda koju si samo jednom u životu zamenio za ovu privlačnu, žarku zemlju južnog mora.«

Pri tom je mislio na oštru zimu prethoslednje godine rata, na dozemlje dug kožuh i astragansku šubaru dedinu. Upravo se vratio s vašara: nos mu se smrzao, a na brkovima se nahatalo inje, kad je, ne skidajući se, rekao: »Oblači kaput, idemo u selo.«

Baba je zapanjeno pratila njegovo čudno ponašanje i izrazilica, dok je kao mahnit isao po sobi i pripremao paket: »O Bože, kud li će samo s tim hlebom?«

I već su isli poređ kuću s čijih su krovova visile ledene, a sneg, koji se noću smrzao, škripao im je pod nogama. Isli su dugom ulicom s malim, lepo okrećenim kućama, i poneko bi ih oslovio, htio da porazgovara. Ali, oni se nisu obazirali. I susedi, takode u klompama i dugim vezenim kožusima, žene s crnim vunenim šalovima, začuđeno su gledali za njima. *U ovoj ulici stanuju seljaci,* govorio bi ponekad deda kad su razgovarali na svinijskim dačama. Te reči je on tek kasnije razumeo. I kako se stideo svojih primedbi, jer je s dedinom smrću iz sela nestao poslednji pravi seljak.

Zaustavili su se pred žitnicom gde je stajao veliki kamion s vojnikom na straži. Nije razumeo šta se to dešava s dedom kad je prišao prvo stražaru, a zatim ljudima u smedim, prasnjavim šinjelima i špicastim kapama koje su navlačili na uši, i kad su nosili džakove i kad su stajali kod tovara, i uzalud pokušavali da dahom ugrijaju probele prste.

»Vojnici,« obratio im se deda, ali on to nije razumeo, kao ni sledeće reči (tek su mu kasnije postale jasne), i nije razumeo zašto je dedi podrhtavala brada, i tada i uvek kad bi o tome govorio. I zašto je on, mali gimnazijalac, te teške ratne zime odjednom porastao za velik, pošten, žuljevit dlan.

»Soldati,« rekao je deda zarobljenicima (uopšte nije imao pojma da zna italijanski), »kad sam bio u Italiji zarobljen i kad su nas terali na rad, prišla mi je jedna žena, dala mi hleb i rekla: Vojniče, uzmi ovaj hleb. Kad budeš video Italijana u nesreći, vrati mu ga. Ja vam ga sada vraćam.«

Vozio je strmom padinom Vezuva, blizu stare, zasute i otkopane Pompeje, i šaputao: »Deda je isplatio svoj ratni dug! Kako se vraćaju dugovi precima? Kako ja da vratim dug svojemu dedi?«

Sa slovačkog prevela Branka Rom